

Семко Н. М.,

*Львівський інститут банківської справи Університету банківської справи
(м. Київ), м. Львів*

З ІСТОРІЇ ЗАПОЗИЧЕНЬ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ У СФЕРУ ФІНАНСІВ

У статті йдеться про історію запозичень англійських базових термінів сфери фінансів. Встановлено мову-джерело, а також мову-посередник, через яку ці терміни потрапили в англійську мову.

Ключові слова: термін, запозичення, мова-джерело, мова-посередник, мова-реципієнт, інваріант.

The article deals with the history of English loan words in the sphere of finance. Basic terms are analyzed. The source-language is stated as well as the middle language through which the terms got into English.

Key words: term, loan word, source-language, middle-language, borrowing language, invariant .

Серед різноманітних джерел лексичного збагачення мови треба відзначити запозичення з інших мов. Це лінгвістичне явище пов'язане з розвитком суспільства, адже мова суспільне явище і вона не може існувати поза суспільством. Зміни, які відбуваються у суспільстві, в кінцевому рахунку фіксуються словниками. Запозиченням сприяють різні фактори, як матеріальні, так і психологічні: розвиток науки і техніки, розвиток політичного життя і людської думки, торговельні та культурні зв'язки між народами. Прикладом може служити епоха великих географічних відкриттів, коли у європейських мовах з'явилося багато нових слів – назв предметів, товарів, які були завезені в Європу з-за океану, чи так званий пострадянський період, коли українці усно та письмово почали вживати (не завжди оправдано) безліч слів з англійської мови, які позначають нові явища, зокрема у сфері бізнесу, як наприклад, франшиза, промоція, мерчандайзинг, дистрибутор, офіс, тощо.

Для подальшого аналізу явища запозичення треба уточнити цей термін, а саме лінгвістичними запозиченнями вважаємо лише ті слова, які проникли з мови-джерела в іншу мову, а мова-реципієнт вже сформована і розвивається за своїми власними лінгвістичними законами.

Запозичення, що становлять значну частку лексики англійської мови, можна віднести до різних періодів розвитку Англії. Зокрема великою кількістю слів англійська мова поповнювалася в ті часи, коли Англія була підкорена іншими народами, які насаджували свої звичаї, культуру, а з ними і мову. Тому логічно, що більше третини англійських слів є насправді французькими [1].

В 11 столітті Британія була завойована норманами, що супроводжувалося появою в англійській мові значної кількості запозичень з французької. Проте велика частина з них є латинського або грецького походження, а французька є лише мовою-посередником: Наприклад: govern > старофранцузької *governer* > з латині *gubernare* > з грецької *kubernan* (правити). Серед запозичень тієї пори багато термінів сфери економіки та фінансів, наприклад, термін *credit* походить від латинського *creditus*, що є дієприкметником минулого часу від дієслова *credere* (вірити). В англійську мову цей термін прийшов не безпосередньо, а через італійську (*credito*) та французьку (*credit*).

Слово *debit* є формою латинського *debitum* (те, що належить, борг), яке є похідним від дієслова *debere* (бути винним, зобов'язаним). Термін *finance* (фінанси) запозичений з французької мови (*finer* – платити, розраховуватися), але веде свій початок від латинського слова *finatio*, який в 14-15 століттях уживали у значенні терміну (тобто його закінчення) обов'язкової сплати боргу. І не випадково, бо цей термін співвідноситься також з французьким словом *fin* (кінець), що походить від латинського *finis* (кінець) або *finitus* (завершений). Цікаво зауважити, що й англійський прикметник *fine* (витончений, довершений, дрібний, гарний), і іменник *fine* (штраф) ведуть свій початок від тих же латинських форм *finis*, *finitus*. Інваріантом усіх цих семантичних змістів є *fin* – кінець.

Зазначимо, що в англійській мові слово *financial* є синонімом слова *fiscal* (фінансовий, грошовий). В українській мові, як до речі й в російській, слово “фіскальний” нерозривно пов'язано з податками. В англійській мові в значенні “податковий” це слово практично не вживають. “Податковий” англійською буде *tax* чи *taxation*.

Простежимо за появою в англійській мові слова *bank* (банк), що є терміном, прийнятим у міжнародному масштабі. Тоді як у Венеції та інших великих торгових містах Італії банківська справа набирає сили уже в 11 – 12 століттях, в Британії згадки про банківництво сягають періоду Нормандських завоювань, коли головними банкірами були євреї, які не лише наглядали за грішми своїх клієнтів, але й давали позики. Відсоткова ставка у ті часи була дуже високою і позичальники не були популярними. А у 1290 році англійський король Едвард I прогнав євреїв з Британії. Їхнє місце зайняли родини Ломбардів та Козінів (*the Lombards and Causines*). Їхній вплив був таким сильним, що вулицю у центрі Лондона було названо в їхню честь – *Lombard street*. Вони були насправді мініялами, єдиним обладнанням яких були лавки (*banca*) або *bench*, на яких вони й проводили свої операції. Коли бізнес занепадав, лавку руйнували. Звідси *bankrupt* від італійського *banca rotta* – поламана лавка [4].

З організацією банківської справи виникає ряд фінансових операцій і відповідно нових термінів. Серед них почесне місце займає термін *cash*, що

означає “готівка”, “готівкові гроші”. Воно походить з французького слова *casse* – коробка, в якій зберігали гроші. Згодом цим же словом стали називати і самі гроші. Звичним для англійської мови способом конверсії утворено дієслово *to cash*, що означає “отримати гроші за чеком, векселем”.

Одним з часто вживаних термінів сфери фінансів є *bill*. Цей термін називає декілька різних понять цієї сфери: рахунок до оплати; рахунок-фактура; накладна, вексель; тратта; боргове зобов’язання. В американському варіанті англійської мови це “банкнота”. У юридичній термінології це “законопроект, білль”. Слово походить від англолатинського *bill*, яке в свою чергу походить від латинського *bull*, що в середні віки означало “печать”. *Bulla* веде свій початок від латинського *boss* (кругла рельєфна прикраса). За основу номінації взято форму. Найвірогідніше, що слово *bill* прижилося в мові в період розвитку в країні торгівлі.

Само ж слово *trade* (торгівля) з’являється в англійській мові у 19 столітті, спочатку як морський термін на позначення поняття “шлях призначення корабля”, “рейс” і вживається зазвичай у формі множини *trades*. Раніше його вживали на позначення поняття “крок”, “доріжка”. У середні віки існували форми *trod* і *trode*, і нарешті *trade*, яке слугувало назвою уторованого шляху, а також означало “вітер, що дме в одному напрямку”. Звідси – “спосіб життя, професія чи ремесло, якому людина навчається, щоб уторувати собі шлях у житті, забезпечити собі прожиток”, або також “торгова угода, укладена з метою отримання прибутку”. Всі ці значення слова *trade* збереглися до сьогодні, проте в основі кожного з них лежить інваріант “уторована доріжка”.

Розширення торгівлі, а також поява нових морських шляхів сприяло появі у мові таких термінів як, наприклад, *insurance* (страхування), *customs* (мити), які швидко завойовують собі місце серед інших термінів англійської мови.

Перша поява поняття, якому згодом дали назву *insurance*, пов’язана з морськими позиками у древніх греків, що можна знайти ще в описах Демосфена. Під заклад корабля чи вантажу видавали певну суму грошей, яку повертали з високими відсотками, якщо рейс був успішним. Видачу суму грошей не погашали у випадку загибелі корабля. Високі відсотки включали у себе не лише платню за користування позиченим капіталом, але й додаткову суму, за рахунок якої кредитор компенсував свої втрати у випадку неповернення кредиту. Такого роду позики були звичним явищем.

В основі семантики терміна *insurance* лежить латинське слово *securus* (*se* – без, *cura* – турбота = англ. *secure* – безпечний). На даному етапі розвитку мови термін *insurance* означає не лише “морське страхування”, але й “страхування майна від вогню, поломки” тощо. Термін *assurance* означає “страхування життя”.

У зв'язку з транспортуванням товарів як у середині країни, так і за її межами широко застосовують термін *customs*, який означає оподаткування товарів, які перевозять через кордон. Слово запозичене з латині (*con+suere* – стати звичним) через французьку мову. Мито на товари, що перевозилися через кордон, називалося *magna custuma*, тобто велике мито, а на товари, які не вивозилися за межі держави, називалося *parva custuma*, тобто мале мито. У древньоанглійській мові на позначення поняття “мито, збір”. уживали слово *toll*. Це слово походить від німецького *zoll* (мито) і вживається в англійській мові до сьогодні у значенні “плата за право проїзду через міст, користування каналом” тощо.

Аналізуючи терміни фінансової сфери, не можна не зупинитися на таких лексичних одиницях як *revenue* – державні прибутки, доходи і *expenditure* – розходи. *Revenue* походить з французького слова *revenu*, що є дієприкметником минулого часу від дієслова *revenir* – віддавати, який у свою чергу походить з латинського слова *re-venire* – приходити, звідси сучасне англійське *revenue* – “прибутки, доходи”. Термін *expenditure* (розходи) запозичений безпосередньо з латинської мови від дієслова *expendere*, що означало “to weigh out, pay out – відважувати, виплачували” з *ex- out + pendere – to weigh*. “Вага, зважувати” має безпосередній стосунок до виплат, а значить і розходів, оскільки в давні часи вартість монет, які звісно виготовлялися з цінних металів, визначалася їх вагою. Невипадково англійська грошова одиниця *round* (фунт стерлінгів) та одиниця ваги *round* (фунт – 454г) звучать однаково. Італійська грошова одиниця *lira* (ліра) походить від латинського слова *libra*, що означає “фунт” і знову ж таки зводиться до ваги давніх монет. Тут доречно згадати, що в англійській мові й досі на позначення міри ваги “фунт” використовують аббревіатуру *lb*. Іспанська грошова одиниця *peso* також означає “вага”.

На завершення простежимо походження слова *money*, яке є основою всієї фінансової системи. Воно походить від латинського *moneta* – *mint* карбовані гроші – через французьку (*moneie*). Слово ж *moneta* походить від *Moneta*, прізвища Юнони, в храмі якої карбували металеві гроші.

Аналіз базових термінів фінансової сфери показав, що вони походять з латинської мови, у більшості випадків за посередництвом французької.

Література:

1. Ильиш Б. А. История английского языка: ученик [для студ. высш. уч. завед.] / Б. А. Ильиш. – Москва: Высшая школа, 1968. – 419 с.
2. Klein G. Dictionary of banking./ G.Klein. – London: Pitman publishing, 1994.– 286 p.
3. Klein G., Lambert J. The business of banking / G. Klein, J. Lambert. – London: Methuer & Co Ltd., 1984. – 257 p.
4. Webster’s Collegiate Dictionary. – Fifth edition – 1274 p.